

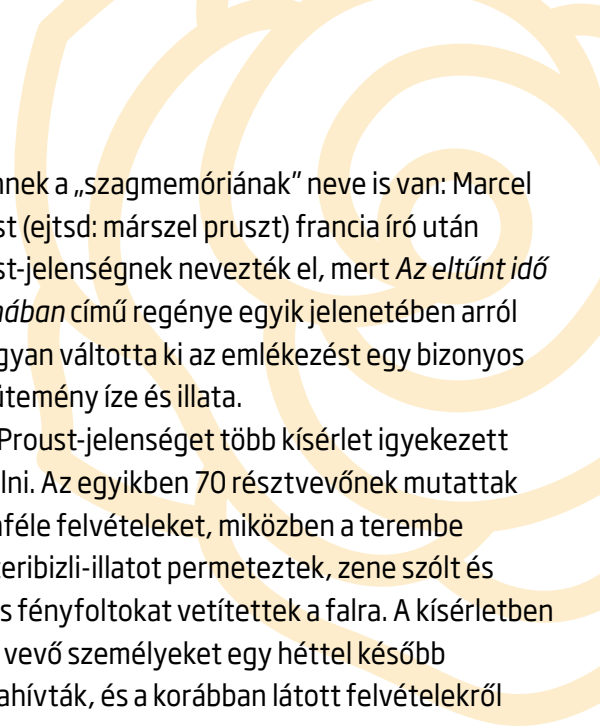

Illatos emlékek

Elgondolkoztál már azon, mi mindennek van illata? Virágoknak, parfümöknek, ételeknek - szinte mindennek. Sokan, ha új, nyomdából nemrég kikerült könyvet vesznek a kezükbe, nemcsak megnézik, meg is szagolgatják a lapokat. Vannak, akik parfümököt próbálgatnak órákig, hogy megtalálják a számukra tökéleteset. De észrevetted-e, hogy az emlékek is lehetnek illatosak?

Hiszen bizonyára veled is előfordult már, hogy egy illat hatására hirtelen úgy érezted, mintha visszautaztál volna az időben: a semmiből nagyon erősen felvillant egy emlék. Nem vagy egyedül: a jelenséget mindenki tapasztalta már. Persze,

vannak, akik érzékenyebbek erre, mások kevésbé, de az kétségtelen, hogy az illatok képesek összekapcsolódni az emlékeinkkel. Sokszor nem is tudjuk, honnan jön az emléket felidéző illat, sőt, az emlékezés nem is feltétlenül kötődik az éppen érzett szaghoz. Mert talán nem érzékeljük, amire emlékszünk. Most, nyáron is fel tudod idézni a karácsony fenyő- és mézeskalácsillatát, vagy bármikor a nagymama konyhájából áradó húsleveszagot. Ugyanígy van aromája a tavasznak is: a friss levegő, a virágok illata... Az ember beleszagol a levegőbe, és azt mondja: ez már tavasz- vagy őszszag.

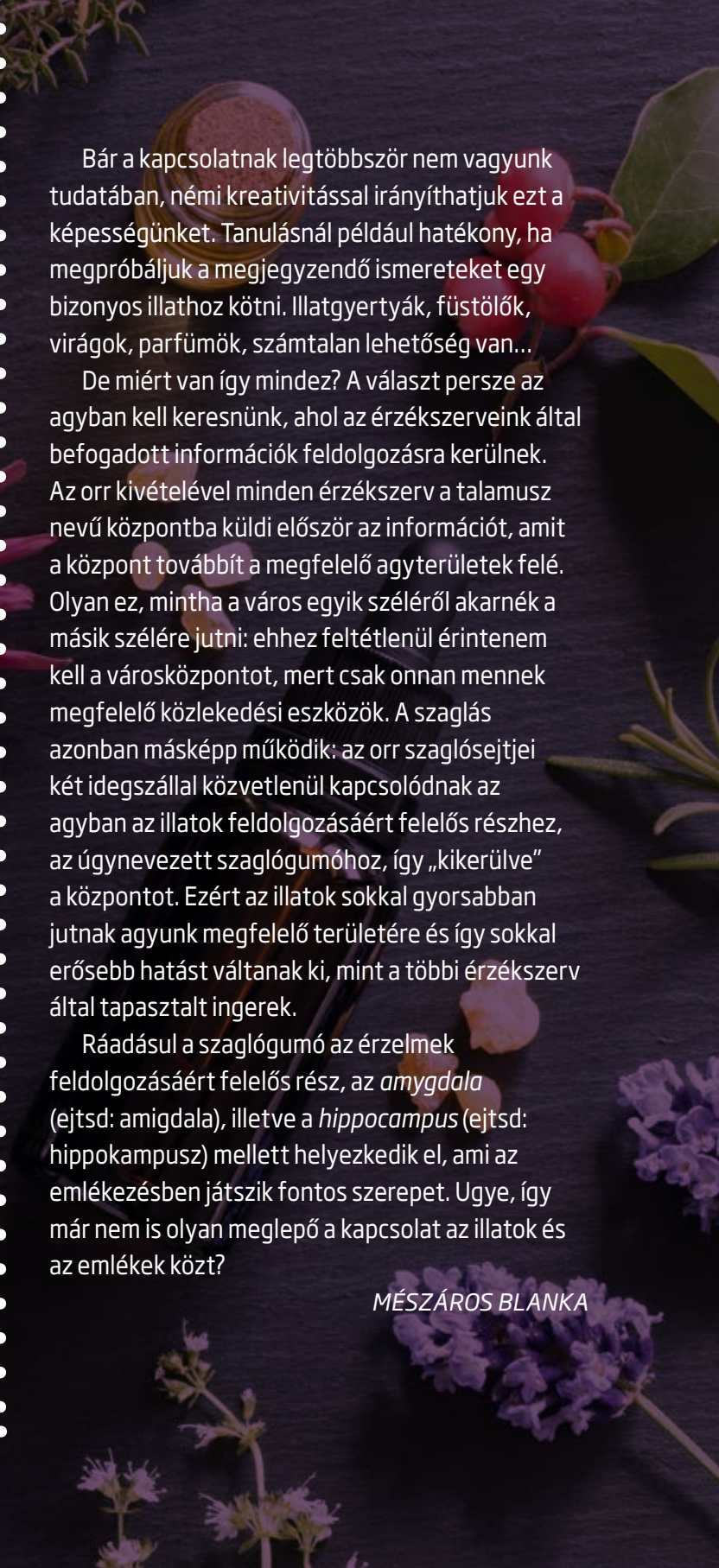

Ennek a „szagmemóriának” neve is van: Marcel Proust (ejtsd: márszel pruszt) francia író után Proust-jelenségnek nevezték el, mert *Az eltűnt idő nyomában* című regénye egyik jelenetében arról ír, hogyan váltotta ki az emlékezést egy bizonyos teasütemény íze és illata.

A Proust-jelenséget több kísérlet igyekezett igazolni. Az egyikben 70 résztvevőnek mutattak különféle felvételeket, miközben a terembe feketeribizli-illatot permeteztek, zene szólt és színes fényfoltokat vetítettek a falra. A kísérletben részt vevő személyeket egy héttel később visszahívták, és a korábban látott felvételekről kérdezték őket, miközben a teremben vagy feketeribizli-illat volt, vagy zene, vagy a színes fények. Akiknek illatot fújtak a szobába a kérdezés során, sokkal részletgazdagabban emlékeztek a felvételekre, mint akiknek fényeket vetítettek vagy zenét játszottak...

Egy másik kísérletben 93 idős ember gyerekkori emlékeire voltak kíváncsiak, amiket képek, szavak, illetve illatok segítségével próbáltak felébreszteni. Úgy találták, hogy az illatokkal felidézett emlékek korábbiak (leginkább tízéves kor előttiak), mint a képekkel vagy szavakkal felidézettek, emellett erősebbek is.

Azt gondolhatnánk, az illatokra emlékszünk a legkevésbé, hiszen a hangokkal vagy színekkel szemben egy illatot nem tudunk felidézni. Gondolj például egy piros rózsára! Ugye, már látod is magad előtt? De ha a rózsa illatára kellene gondolnod, azt aligha éreznéd. Mégis, láthatjuk, hogy a szagokat valamiért sokkal inkább kapcsoljuk az emlékeinkhez, mint bármilyen más ingert.

Bár a kapcsolatnak legtöbbször nem vagyunk tudatában, némi kreativitással irányíthatjuk ezt a képességünket. Tanulásnál például hatékony, ha megpróbáljuk a megjegyzendő ismereteket egy bizonyos illathoz kötni. Illatgyertyák, füstölők, virágok, parfümök, számtalan lehetőség van...

De miért van így mindez? A választ persze az agyban kell keresnünk, ahol az érzékszerveink által befogadott információk feldolgozásra kerülnek. Az orr kivételével minden érzékszerv a talamusz nevű központba küldi először az információt, amit a központ továbbít a megfelelő agyterületek felé. Olyan ez, mintha a város egyik széléről akarnék a másik szélére jutni: ehhez feltétlenül érintenem kell a városközpontot, mert csak onnan mennek megfelelő közlekedési eszközök. A szaglás azonban másképp működik: az orr szaglósejtjei két idegszállal közvetlenül kapcsolódnak az agyban az illatok feldolgozásáért felelős részhez, az úgynevezett szaglógumóhoz, így „kikerülve” a központot. Ezért az illatok sokkal gyorsabban jutnak agyunk megfelelő területére és így sokkal erősebb hatást váltanak ki, mint a többi érzékszerv által tapasztalt ingerek.

Ráadásul a szaglógumó az érzelmek feldolgozásáért felelős rész, az *amygdala* (ejtsd: amigdala), illetve a *hippocampus* (ejtsd: hippokampusz) mellett helyezkedik el, ami az emlékezésben játszik fontos szerepet. Ugye, így már nem is olyan meglepő a kapcsolat az illatok és az emlékek közt?

MÉSZÁROS BLANKA